

TNC AKTUELLT

Årgång 19(1977):3

Tekniska nomenklaturcentralen

Box 43 041

100 72 Stockholm

Tfn 08-84 04 90

TNCs INTERNATIONELLA ÅR

Samordning av arbetsinsatser inom terminologins fält har alltid varit en central fråga för TNC. Under senare år har kraven ökat på samordning och samarbete även över nationsgränserna vilket TNC på olika sätt sökt spegla, bl.a. i TNC-Aktuellt. TNC har visat sig beredd att aktivt delta i denna utveckling, något som manifesterades bl.a. i samband med årsmötet 1976 och det i anslutning därtill hållna seminariet NORDTERM 1976. Då samlades företrädare för terminologiorganen i Danmark, Finland, Norge och Sverige för att diskutera terminologiskt samarbete i Norden. Såväl vid detta seminarium som i TNCs praktiska ordliste-projekt på nordisk bas har framkommit behov av att vidga samarbetet till att nå även utanför Norden. Av den anledningen har TNC funnit det naturligt att som en del av sin verksamhet proklamera »det internationella terminologiska året 1977».

Detta nummer av TNC-Aktuellt skall bl.a. söka ge en belysning av hur det ökade internationella intresset för TNC och terminologiarbetet gestaltar sig.

REPRESENTANTFÖRSAMLINGENS ÅRSMÖTE

TNCs representantförsamling höll sitt ordinarie årsmöte torsdagen den 26 maj 1977 i hörsalen, Liljeholmsvägen 32. Kallelsen hade hörsammats av ca 30 personer.

Årsmötesförhandlingarna leddes av ordföranden, professor Erik Ingelstam.

INNEHÅLL

TNCs internationella år	1
Representantförsamlingens årsmöte	1
TNC på EG-besök i Luxembourg.	2
Besök från Canada.	3
Notiser	4
Ny publikation	6
Internationellt byggtermarbete	6

Under punkten verksamhetsberättelse för år 1976 tog Hans Karlgren, Skriptor, upp en diskussion kring utvecklingen av system TERMDOK. Erfarenheterna visade, menade Karlgren, att man nu kunde sätta en högre ambitionsnivå än vad som kommit till synes i TNCs ansökningar till SINFODK för ändamålet. Ett datanät dit skilda användare kunde ansluta eget material och vända sig vid behov av terminologisk information vore en tidsenlig lösning.

Erik Sundström, TNC, erinrade om att syftet med utvecklingen av system TERMDOK dels varit att kortsiktigt skära ned kostnaden vid det centrala kansliet, dels skaffa sådan erfarenhet som är en förutsättning för en debatt om den fortsatta satsningen, en debatt som inte kunnat föras med de nuvarande tekniska förutsättningarna förrän det senaste året.

Som nya medlemmar fr.o.m. 1977 antogs Utrikesdepartementets translatorsektion (eg. från 1 juli 1976) och Svenska Radio AB.

Efter årsmötesförhandlingarna hölls anföranden på temat Internationellt terminologiarbete. Föreståndaren för Infoterm, Helmut Felber, gav en bakgrund till bildandet av Infoterm, dess uppgifter nu och i framtiden samt en kort inblick i läran om terminologi. Finn Colov vid danska avdelningen av Europakommissionens terminologibyrå i Luxembourg berättade om terminologernas arbete i EG-sammanhang. Språkens olika begreppsbild blir särskilt påtaglig för den som dagligen skall översätta inom EG och också anpassa översättningen till övriga EG-språk. Inom vissa fackområden utvecklas en speciell EG-danska som till viss del skiljer sig från danskan i Danmark. Anförandena följdes av frågor och diskussion kring det internationella terminologiarbetet.

Protokoll från sammanträdet och sammanfattning av föredragen kommer att sändas till TNCs medlemmar och övriga intressenter.

De båda utländska gästerna hade möjlighet att ägna hela nästföljande dag åt besök på TNC. Detta gav möjlighet till närmare diskussioner kring konkreta samarbetsprojekt, informationsutbyte rörande terminologiverksamheten i Sverige och ute i världen m.m. Kontakterna var värdefulla för både TNCs personal och, har det senare framkommit, för herrar Colov och Felber.

Herr Felber höll dessutom den föreläsning som hålls av honom vid universitetet i Wien under rubriken General Theory of Terminology och Specialized Theory of Terminology.

Herr Colov fick en översikt över ordlisteprojekt som är under arbete inom TNC. Han skall med utgångspunkt därifrån förbereda möjligheterna för översättning av definitionerna till engelska och översättning av termerna till samtliga officiella EG-språk (se nedan).

TNC PÅ EG-BESÖK I LUXEMBOURG

Under senare tid har samarbete inletts mellan Europakommissionens terminologibyrå i Luxembourg (på franska Bureau de Terminologie, Luxembourg, BTL) och TNC. Bland annat spelade BTL en mycket viktig roll i arbetet att förse TNC 62 Avfallsordlista med engelska parallelldefinitioner. Bägge parter har visat

intresse för ett vidgat samarbete med fastare riktlinjer, en utveckling som BTL starkt önskade se påbörjad genom att representanter för TNC besökte Luxembourg. Inbjudan gav till resultat att Lars Algotsson och Kjell Åström från TNC i maj gästade det lilla hertigdömet i samband med EGs tredje europeiska kongress om informationssystem och datanät, benämnd Overcoming the Language Barrier.

Terminologiarbete i europeiska gemenskapen

Språklig verksamhet i EG präglas i hög grad av det politiska beslut som jämställt sex officiella EG-språk (Da, D, E, F, I, N). All dokumentation skall i princip göras på samtliga språk. Vidare har knäsatts principen att en översättare kan ha full auktoritet endast i frågor som rör hans eget modersmål. Således sexfaldigas alltid översättningsorganisationen.

De fyra stora EG-organen (Europaparlamentet, Ministerrådet, Europadomstolen och Europakommissionen) har var och en egna Service de Traduction eller Service Linguistique, i vilka även terminologibyråer ingår. Kommissionens översättningsverksamhet är till yttermera visso uppdelad på två divisioner, en i Luxembourg och en i Bryssel, med var sin terminologibyrå. EGs terminologiverksamhet hör alltså intimt samman med översättningsarbetet. Terminologen bistår översättaren med specialinformation när dennes kompetens att lösa ett problem inte är tillräcklig.

Samarbete BTL—TNC

BTL har i huvudsak följande arbetsuppgifter:

- upplysningstjänst per telefon till översättare och övriga tjänstemän inom Europakommissionen eller annat EG-organ
- upprättande av internt referensbibliotek och terminologikartotek
- framtagning av ordlistor
- inmatning i EGs termbank EUROCAUTOM, som har direktanslutna bildskärmsterminaler.

Ett utökat samarbete mellan BTL och TNC kommer av naturliga skäl att koncentreras kring ordlisteframställning. För att ha god användbarhet i EG-sammanhang bör en ordlista ha definitioner på något av de stora EG-språken (E, F, D) och termekvivalenter på helst alla sex officiella språk. Dessutom bör visst internationellt

investerings- och utredningsarbete utföras, då ett nationellt färgat material kan vara svårt att ge begreppsmässig allmängiltighet över gränserna. I första hand kommer de angivna riktlinjerna för samarbete att tillämpas på ett projekt för arbetarskyddsterminologi.

Konferensen

Förhandlingarna vid konferensen *Overcoming the Language Barrier* omfattade fyra dagar. Huvudpunkter på programmet var:

- undervisning och användning av språk i EG
- flerspråkig terminologi
- mänsklig och datorstödd översättning
- flerspråkiga tesaurer
- automatisk översättning

Terminologiavsnittet kom i stor utsträckning att handla om olika termbankssystem. Förutom värdorganisationens EURODICAUTOM presenterades TEAM från Siemens AG och NORMATERM från det franska standardiseringsorganet AFNOR. I diskussionen belystes bl.a. svårigheten att alltid ge verkligen ekvivalenta termer på olika språk, dvs. termer vars begreppsmässiga innehåll stämde väl överens.

Kongressen ledde till ett antal rekommendationer och slutsatser som avsåg dels EGs aktionsplan för rationalisering av översättningsarbetet, dels EURONET.

A Aktionsplan

- 1) Behov av ett europeiskt forskningsregister som skulle förena och samordna forskning inom översättning, terminologi, informationsvetenskap och s.k. artificiell intelligens avseende flerspråksproblem.
- 2) Tvärvetenskapliga insatser för att lösa praktiska problem måste få medel från aktionsplanen.
- 3) Tekniskt-vetenskapliga publikationer:
 - flera högklassiga på andra språk än engelska
 - flera översättningar av goda tekniska dokument till europeiska språk
 - fond för översättning och publicering av teknisk text
 - samarbete mellan författare och utgivare för utarbetande av gemensamma regler för skrivning av vetenskaplig text.
- 4) Bibliografiska uppgifter och översättningar måste ökas och styras till en databank.

5) Utbildning i ett andra och ett tredje språk skall uppmuntras, speciellt vad gäller läsförståelse.

B Rekommendationer avseende EURONET (dock ej nödvändigtvis beroende av det)

- 7) Harmonisering av apparatsidan avseende gemensam teckenuppsättning.
- 8) Behov av vidare distribution av ordlistor inom olika områden, både en- och flerspråkiga, för att förbättra användningen av terminologi. Styrning och återmatning skall förbättra individuella databanker.
- 9) Skapandet av rekommenderade termer i tesaurer är besläktat med standardisering. Då de ej kommer i konflikt med ett språks begreppsbildning bör flerspråkiga tesaurer ha utbytbara format och samordnad presentation.
- 10) Flerspråkiga tesaurer bör framställas genom samarbete hellre än genom översättning.
- 11) Den parallella strukturen hos termbanker, ordböcker för automatisk översättning och tesaurer bör beaktas mer oberoende av den slutliga formen. En större överensstämmelse mellan dessa tre typer av listor kan vara en väsentlig faktor för att underlätta tillgängligheten till ett främmande språk.

Dokument från konferensen (deltagarlista, föredragsmanuskript m.m.) finns att tillgå hos TNC för den intresserade.

BESÖK FRÅN CANADA

I mitten av maj 1977 fick TNC besök av M. Philippe Tessier som är chef för standardisering och terminologi vid den federala regeringens översättningsbyrå i Ottawa, Canada. Man är där mitt uppe i förverkligandet av ett landsomfattande system för spridning av terminologisk information med hjälp av en central termbank och därtill anslutna terminaler.

Tidigare i år övertog den federala regeringen ansvaret för det termbankssystem som utvecklats vid universitetet i Montreal, TERMIUM. Det arbetet berördes något i Termdokbulletinen 14. Banken innehåller nu ca 1,2 miljoner termposter där de flesta är att betrakta som excerpter med översättning mellan franska och engelska. I viss omfattning anges dock definitioner, källor, tillförlitlighet m.m.

Nu är termbankens innehåll tillgängligt via terminal vid 32 federala organ över hela Canada. Samtidigt kan 16 terminaler vara aktiva. Det är fråga om skrivterminaler som tills vidare endast används för utmatning. Närmast i tur att få terminaler är provinsregeringarna samt några stora företag och organisationer med internationell verksamhet. Inom utbildning och biblioteksverksamhet planeras inte tills vidare någon installation, bortsett från att universitetet i Montreal som ett led i överenskommelsen vid övertagandet förfogar över en terminal.

Några av erfarenheterna har inresse för TNCs verksamhet. Användarna, i första hand överläggare, visar sig behöva assistans av professionella terminologer vid sökningen. Den allmänna tillgängligheten har vidare visat sig skapa behov av större ordning och reda i termbanken. Ett väldigt rensningsarbete har påbörjats. Över 100 terminologer kommer under två år att som ett led i sin ordinarie verksamhet vara sysselsatta med konsolidering av posterna till ett utseende som liknar det vid TNC använda. Information som hör till ett begrepp kommer i princip att samlas i en termpost, vilket avsevärt minskar det totala antalet.

Närmast i tur för förverkligande står en metod för fotosättning av ordlistor med utvalt material från termbanken. Detta är värt att notera inte bara därför att TNC började sin utveckling av system TERMDOK i just den ändan. Det visar nämligen att direktåtkomst i en termbank inte minskar behovet av tryckta ordlistor utan tvärtom kan stimulera efterfrågan.

M. Tessier konstaterade vid sitt besök hos TNC stora likheter i metoder och frågeställningar gentemot arbetet i Canada och sade sig se fram mot närmare utbyte av erfarenheter.

NOTISER

Terminologi inom ISO

Det internationella standardiseringsorganet ISO har en teknisk kommitté för principer och samordning inom terminologiarbetet, ISO/TC 37. Såväl från svenskt standardiseringshåll som från Infoterm har länge uttryckts förväntningar på TNC som aktiv deltagare på det internationella planet, se bl.a. TNC-Aktuellt 1975:5.

Nu är formerna för ett sådant engagemang klara. TNC har beslutat svara för det arbete som är förenat med ett s.k. P-medlemskap för Sverige i ISO/TC 37.

Konkret innebär åtagandet i ett första skede att TNC går in i ISO/TC 37/WG 4 Computational aids in terminology and lexicography. Samband med den arbetsgruppen har sedan en tid upprätthållits per korrespondens. Arbetsgruppens sekretariat omhändertas av DIN och det är i Offenbach utanför Frankfurt am Main som ett möte anordnas i september 1977. Sekretariatet har utarbetat ett förslag till internationellt utbytesformat för maskinläsbart lagrad terminologisk och lexikografisk information, MATER. Detta format skall diskuteras vid mötet i september, där även system TERMDOK tas upp. I arbetet inom ISO/TC 37/WG 4 deltar utom Västtyskland och Sverige också Canada, Frankrike, Indien, Iran, Italien, Luxemborg, Sovjetunionen, Spanien, Ungern och Österrike.

Aktivt arbete bedrivs dessutom inom ISO/TC 37/WG 1 Principles of terminology där det sovjetiska GOST sedan en kort tid har sekretariatet. Också här har TNC i mindre skala redan dragits med i arbetet. En ordlista för terminologins terminologi har granskats och synpunkter avgivits.

Infoterm och ISO söker nu placera sekretariatet för ISO/TC 37/WG 3 Layout of vocabulaires. TNC kommer att försöka göra sin röst hörd även i detta sammanhang. SIS och TNC har nämligen intressen att försvara beträffande tillämpningen av de principer för uppställning av ordlistor som publicerats av ISO.

Termdokbulletinen riktas utåt

Sedan år 1974 har TNC under namnet Termdokbulletinen sänt ut ett nyhetsblad över läget i rationaliseringsarbetet. Ett sextiotial mottagare har funnits inom landet men faktiskt har dessutom ett tiotal exemplar letat sig utomlands.

Termdokbulletinen har riktat sig till samarbetsparter, såväl andra producenter av terminologi som viktiga konsumenter. Det är också i syfte att uppmåna kända och ännu okända terminologiinstanser i utlandet till utbyte av erfarenheter som nyhetsbladet från sitt 28:e nummer i maj 1977 skrivs på engelska och då under namnet The TERMDOK Bulletin.

Behovet av en särskild informationskanal till utlandet torde framgå av andra inlägg i detta nummer av TNC-Aktuellt. TNC känner som angeläget att i det otal terminologiskt aktiva organ som presenterar sig i olika internationella sammanhang raskt identifiera dem som har väsentliga drag gemensamma med TNC vad beträffar mål, metoder och problem i rationaliseringsarbetet. Detta har visat sig vara svårare än det kanske kan förefalla.

The TERMDOK Bulletin kommer att skickas ut till ett antal adresser i utlandet tillsammans med en beskrivning av systemet. Tips på mottagare tas tacksamt emot från läsarna av TNC-aktuellt. Ring Erik Sundström på tfn 08-84 04 90.

TNC möter fackspråksseminarium

Tyska institutionen vid Stockholms universitet har sedan en tid ägnat studier åt fackspråket. Ett led i den aktiviteten är ett särskilt fackspråksseminarium. I mitten av maj 1977 framträdde Erik Sundström inför detta kunniga forum med en redogörelse för språkliga problem i TNCs verksamhet.

I stället för en historik fick en betraktelse över behovet av terminologi bilda bakgrund till de följande diskussionerna. Mot teorier om en ordhunger i samhället som förklaring till varför terminologiarbete behövs kunde ställas en lika berättigad bild av en ordövermättad. I själva verket är det i dag mer än något annat en mångfald hos kommunikationssituationerna som tvingar fram planering av de språkliga uttrycksmedlen.

Bland de språkliga tekniker som TNC förfogar över framhävdes särskilt ansträngningarna att bygga upp en enhetlig definitionsvokabulär, att urskilja och redovisa de tekniska termernas minsta betydelsebärande delar (morfem) samt att nå fram till ett arbetssätt som kunde förtjäna namnet den terminologiska metoden.

Såsom särskilt aktuella språkliga problemområden diskuterades avgränsningen av termerna fackspråk och fackterm, den ständigt återkommande frågan om internationella ord i tekniken samt svårigheten att mäta genomslagskraften hos en ny terminologi.

TNCs publikationer ISSN-märkta

Inom ramen för Unescos informationsprogram Unisist har upprättats ett internationellt seriedatasystem (ISDS). Syftet är att utveckla ett tillförlitligt register över periodiska publikationer. För identifiering tilldelas serierna ISSN-nummer (Internationellt standardserienummer; jfr notis i TNC-Aktuellt 1971:2 om internationellt standardboknummer ISBN).

Registret lagras i en databas som upprättats i Paris (International Centre of the International Serials Data System). Denna central skall samarbeta med nationella organ och i Sverige är det Bibliografiska Institutet vid Kungl. Biblioteket som administrerar verksamheten.

Den svenska centralen fördelar ISSN-nummer till tidskrifter i Svensk tidskriftsförteckning och till periodiska publikationer i Svensk bokförteckning och Svensk bokkatalog.

Standardserienumret består av beteckningen ISSN och 8 siffror, varav de 7 första utgör det egentliga numret och den sista är en kontroll-siffra. I motsats till ISBN innehåller ISSN ingen landkod.

TNC har fått sig tilldelat 2 ISSN-nummer, ett för TNC-Aktuellt och ett för publikationsserien. Således är TNC 64 Om teknikens språk (se TNC-Aktuellt 1977:2) den första publikationen med detta nummer.

TNC behöver nya lokaler

År 1971 flyttade TNCs kansli till AB Atomenergis fastighet vid Liljeholmsvägen 32. Sedan byggnaden övergått i annan ägo och samtidigt skall disponeras på annat sätt, behöver TNC nya lokaler. Tips och förslag från medlemmar och övriga intressenter tas gärna emot av Kerstin Lorentz, 08-84 04 90. TNC behöver cirka 400 m area varav en större enhet skall fungera som informationsenhet och bibliotek. Närhet till en större organisation eller företag som kan bispjunga med vaktmästerifunktion o.d. vore en fördel. Ett centralt läge i Stockholm är av stor vikt med tanke på verksamhetens inslag av samordning och information.

NY PUBLIKATION

TNC 65 VA-teknisk ordlista

I mars 1973 kunde TNC i sin serie av vattenordlistor ge ut den tredje publikationen, betecknad TNC 51 och med undertiteln VA-tekniska termer. Till skillnad från de tidigare vattenordlistorna kom TNC 51 att tämligen snart kräva en översyn, främst på grund av den snabba utvecklingen inom tekniken för avloppsvattenrening. Efter revidering och komplettering av TNC 51 kan TNC nu presentera TNC 65 VA-teknisk ordlista. Utredningsarbetet har bedrivits i nära samarbete med Statens naturvårdsverk och Svenska Vatten- och Avloppsverksföreningen. Handläggare på TNC har varit Kjell Åström.

Under utredningens gång upprättades kontakter mellan TNC och Terminologiavdelningen vid Handelshøjskolen i København. Från dansk sida visade man stort intresse för praktiskt samarbete i terminologifrågor. Detta resulterade bl.a. i att Terminologiafdelingen tillsammans med danska experter kompletterade den reviderade ordlistan med danska motsvarigheter till uppslags-terminerna.

Parallellt med revideringen av TNC 51 utarbetades hos TNC en nordisk Avfallsordlista som publicerades i mars 1977 under beteckningen TNC 62. Biologiska processer och slambehandling är exempel på områden av intresse för både VA- och avfallsteknik. Visst utredningsmaterial kunde av den anledningen tillgodogöras i bägge projekten. De krav man därvid ställde på långtgående samordning av termlydelser och definitioner kunde uppfyllas väl.

Ordlistan är alfabetiskt uppställd och innehåller något mindre än 800 termer med definitioner. I några fall har figurer tillförts med avsikten att illustrera bl.a. processer och flöden vid avloppsvattenrening.

Utredningsarbetet har möjliggjorts genom ekonomiskt stöd från Statens råd för byggnadsforskning.

Ordlistan kostar ca 55 kronor inklusive mervärdesskatt.

INTERNATIONELLT BYGGTERMARBETE

Internationellt byggtermarbete bedrivs idag utan någon större samordning. En jämförelse mellan två internationellt utarbetade termlistor ger exempel på detta. Den ena termlistan diskuterades på ett möte inom Economic Commission for Europe, ECE, i Genève i augusti 1976 och den andra behandlades på ett ISO-möte i Oslo i september 1976 (se TNC-Aktuellt 1976:5, s. 3).

Terminologiarbete kan sägas bestå av tre grundprinciper: kontinuitet, samordning och samförstånd. Resultatet av termarbete kan ha olika innehåll beroende på syftet. Syftet med både ECEs och ISOs termlistor är dock att skapa ett hjälpmedel för internationellt samarbete genom t.ex. handel, standardisering, harmonisering av bestämmelser.

De två termlistorerna innehåller tillsammans ca 300 termer med definitioner varav ca tio procent av termerna är gemensamma men med olika definitioner. Det finns dessutom några definitioner som är likartade men med olika termer.

Exempel

ISO

room, an enclosed space within a storey (other than a circulation space)

ECE

room, sub-unit within a dwelling intended for habitation (sleeping and other activities) having an area greater than 6 m and a height of more than 2 m for the most part

ISO

building element, a major part of a building having its own functional identity. Examples are foundation, roof, external wall, heating services

ECE

structural element, part of the structure of a building fulfilling a specified function. Examples are foundation, wall.

Svenskt deltagande i internationellt samarbete bör bedrivas på samma sätt som det nationella arbetet, dvs. efter två huvudlinjer.

- kontinuerlig bevakning (inventering, dokumentation, termbanksuppbyggnad, samordning, uppföljning)
- initialinsatser (ordlisteprojekt)

De möjligheter som finns för ett internationellt byggttermarbete kan förslagsvis prövas och utvecklas i ett avgränsat ordlisteprojekt inom t.ex. ECE/Housing Building Planning. Samtidigt måste detta kombineras med en kontinuerlig bevakning för att få fram underlag för beslut om eventuella fortsatta insatser och programarbete.

Denna uppläggnig har diskuterats med företrädare för Statens råd för byggnadsforskning och Bostadsdepartementet.